

Driemaandelijks Tijdschrift — Eerste Jaargang — Derde Nummer — September 1980
Verantwoordelijke uitgever: J. Kerfs, Korte Altaarstraat 1, 2000 Antwerpen

FORUMO PRI FILOZOFIO, KOSMOLOGIO, METAFIZIKO, PARAPSIKOLOGIO, SOCIOLOGIO, K.S.

senpaga ☆ n-ro 3 ☆ perioda

• Eldonejo, redaktejo, administrejo: Movado sen Nomo, Korte Altaarstraat 1, B-2000 Antwerpen (Belgio) •

ORIENTA KAJ OKCIDENTA VOJOJ AL LA VERO

Doktoro Kwii SWAN LIJAT, denaska Orientano — nuntempe altlerneja profesoro pri filozofiko* en Nederlando — distingas tri pensformojn je la bazo de respektive la eŭropa, la hinda, kaj la ĉina kulturo: "Okcidenta saĝumado direktiĝas specife al **objektoj** (la naturo), dum hinda saĝumado specife al **subjekto** (la homo mem), kaj ĉina saĝumado al **inter-subjektiveco** (la homa kunvivado). La atento de okcidentaj filozofoj direktiĝas eksteren; ili provas kiel eble plej objektive ('science') esplori aĵojn kaj fenomenojn de la mondo, por tiujn ekspliki per la principo de kaŭzoj kaj rezultoj ('kaŭzeco'). Hindaj filozofoj kontraŭe direktas siajn esplorojn internen, al la sub-jekto-kiu-pensas, ĉu kiel individuo ĉu kiel transcenda Memo; ili strebas ne tiom al kaŭzeca eksplikado de konkretaj fenomenoj, sed plivole al persona konsciiĝo pere de internaj travivaĵoj, kiun konsciiĝon ili intencas gvidi al propraj iluminiĝo kaj liberiĝo tra spirita disciplino kaj korpa trejnado. Ĉinaj filozofoj fine emfazas la kunhomon, la ampleksan tuton de inter-homaj rilatoj". La instrumento de konado, kiun utiligas Okcidentano, estas do la racio, la analizanta intelekto. Orientana pensado male prenas apogon je intuicio, introspekto, interna spertado; pli strikte komenciĝas en ĝi la pripensado nur post iu travivaĵo.

Al tiuj tri formoj de saĝeco respondas profundaj diferencoj en la teniĝo antaŭ realaĵoj de nia vivo. Hinda tradicio rigardas la eksteraĵan mondon kiel iluzion (*maja*) de la sentumoj. Vere reala estas nur la Universala Spirito (*Brahmaan*). La individua spirito en ĉiu homo (*Atmaan*) estas esence identa al Tiu, kaj plejalta strebocelo de nia vivo estas: trabreĉi la trompaĵojn de *maja* por povi efektivigi (re)unuiĝon inter *Atmaan* kaj *Brahmaan*. Por tiu celo Hindismo inventis rafinitajn metodojn kiajn meditado kaj jogo. Tiu ĉi vivokoncepto sekvigas ĉe Orientanoj malmulte da intereso por konkretaj cirkonstancoj, pli facilan akcepton de la persona vivosorto; ĝi estas la centra motivo pro kiu praktikaj klopodoj por plibonigi sociajn kaj ekonomikajn* situaciojn en Hinda Unio progresas nur pene.

Okcidentulo male konsideras la materian mondon kiel plej- aŭ eĉ solveran, kaj lia strebado celas gajni kontrolon super ĝi, subigi ĝin al lia volo. Jen la ĉef-kialo pro kiu okcidentaj scio kaj tekniko tiel impete disvolviĝis kaj koncernaj landoj sukcesis atingi tiel altan gradon de materia bonstato. Sed ni vidas hodiaŭ ke la prezo, kiun Okcidentujo devis por tio pagi, estas terure altega kaj ke tiu ĉi lasta eĉ falis en grandan civilizan krizon.

Ĉu ni do konkludu ke tiel Okcidento kiel Oriento en-iris sakstrateton, ĉar la unua civilizo unuokule atentis nur materion dum la alia nur spiriton, kaj ke nenia savo ekzistas? Mi opinias, ke male sin prezentas hodiaŭ ŝanco por syntezo[1] inter ambaŭ vojoj: syntezo* inter materio kaj spirito, inter racio kaj intuicio, inter agado kaj kontemplado. Ĝis nun la homo ja ĉefe malvolvis nur unu flankon de sia esto. Alvenis stadio por malvolvi nian homecon en sia tuteco!

La du cerboduonoj

Estas interese ke tia ĉi integriga vizio trovas pro-meson en hodiaŭaj esploroj pri la homa cerbo, kies du hemisferoj montriĝis havi ĉiu apartan funkciadon. Atentigas pri tio ĉefe la usona psikologo Robert ORNSTEIN. En sia pionira verkaĵo *The Psychology of Consciousness* («La Psikologiko* de Konscieco») li priskribas kiel ĉiu cerboduono estas iamaniere specialigita: la **maldekstra** parto specialiĝis pri analiza kaj logika pensado — ĝi funkcias 'linie' kaj traktas informojn de la parolkapablo — dum la **dekstra** parto specialiĝis pri syntezigo* — ĝi serĉas unuecon, samtempecon, interrilatecon, kaj havas konekton kun orientiĝo en la spaco, kun artaj feno-menoj kaj kun ekkono de abstraktaj ŝablonoj.

Tiurilate li rimarkigas: "La ideo pri komplementeco de du gravaj estmanieroj de la konscio ne estas nova. Ĝi estas eĉ pli malnova ol la ĉina *I Ching*[2] kaj troveblas en multaj formoj de filozofika*, religia kaj

psikologika* aktivecoj. En fiziko ĝin emfazas Robert OPPENHEIMER kaj en metafiziko multaj aliaj pensantoj. Kio montriĝas esti nova, estas ekkono ke tiuj ĉi facetoj de la ekzisto ambaŭ efikas tiom fiziologike* kiel mense kaj kulture. Ekkonante la fiziologikan* (cerban) bazon de tiu disduiĝa specialiĝo en la homa konscio, ni eble povus restarigi la perditan ekvilibron inter scienco kaj psiko, ekvilibro kiu en ĝisnunaj jaroj tendencis tro forte maldekstren, fiksiĝis tro rigore al verbalisma logiko, lasante kunteksto kaj perspektivon subevoluintaj". Ekzistas du estadmanieroj, kiuj formas polusojn troveblajn sur multe da niveloj. La ĉina filozofiko* malkovris tiujn du polusojn jam antaŭ pluraj miloj da jaroj, nomante ilin *Jin* kaj *Jang*.

Sur tiu bazo ORNSTEIN pledas por larĝigo de nia edukado, kiu devus celi ne nur transdonon de informoj, sed ankaŭ instruon pri regado de internaj situacioj. Meditado-ekzercoj, bioretrokuplo[3], k.s. povas montriĝi valoraj procedoj por tiu celo. Ke ekzemple meditado kondukas al mezureblaj fiziologikaj* efikoj pruvis jam multnombraj sciencaj eksperimentoj. BANQUET kaj WESTCOTT malkovris ĉe tiuj ke dum Transcendiga Meditado[4] la elektraj ondoj de dekstra kaj maldekstra cerboduonoj emas agordiĝi. Tiu ĉi samfazeco montras al plibonigita integriĝo inter la analiza/verbala kapablo de la maldekstra duono kaj la synteziga* kapablo plus spackonscio de la dekstra duono. Jena kunordiĝo — kiu pludaŭras post la meditado — plifortigas la kreopovon. Ankaŭ ORNSTEIN venas al tia rezulto: "Niaj plej superaj kreaj plenumaĵoj estas produkto de sinkompletiga funkciado inter ambaŭ konsciformoj".

Al integrigo

Diversaj grandaj saĝumantoj pledis por syntezo* inter Oriento kaj Okcidento: Oliver Reiser, Şri Awrobindo, Alice Bailey, Jean Gebser, Bhagwan Şrii Rajniiş, Njoitşi Sakurazawa, kaj ankoraŭ aliaj.

REISER skribas en sia *Cosmic Humanism* ("Kosma Humanismo"): "Unueco-en-diverseco devas esti nia celo. Tio kio estas vera en la hindaj sistemoj (Jogo, Zeno, kaj ceteraj mistikaj sistemoj), estas same vera por la Okcidento kiel okcidentaj logiko kaj scienco estas validaj kaj efikaj en orientaj kulturoj. La problemo daŭre estas tia pri syntezo*: intelekte kaj socie". Lia idealo: iu 'tutmonda filozofiko*' servanta kiel ideologika* bazo por venonta tutmonda civilizo.

Şri AWROBINDO disvolvis sistemon de 'tuteca jogo', celantan al tuteca malfaldo de korpo, spirito, kaj animo (anstataŭ nuraj mondrezigno kaj asketismo). La homo devas ne malakcepti la mondon por perdiĝi en dieco (kiel tion instruas pliparto el la hindaj saviĝinstruoj), sed devas tiri diecon al la tero. Per transformo de la konscio la tero devas levi sin al pli alta sfero de estado. Apud la urbo Pondichery (Hinda Unio) oni konstruis la novan internacian urbon Auroville en kiu la ideoj de Şri AWROBINDO estas aplikataj.

Aliaj, kiel Rudolf STEINER kaj la psikologo C.G. JUNG, kvankam havante altan estimon por orienta saĝeco, avertas kontraŭ tro facilanima ĝia aplikado. La unue nomita deklaris dum kongreso en 1922: "La orientaj vojoj de sciado kadras en antikvaj periodoj kaj povas tial eventuale fariĝi malutilaj al aktualaj homoj, se tiuj senplie elprovas ilin ĉe si mem... Honorante la Orienton pro ties spiriteco, ni tamen devas klare konscii ke ni devas formi propran spiritecon ekde niaj okcidentaj komprenoj". Kaj JUNG skribis: "Mi diras al ĉiu, al kiu mi povas: studu jogon. Vi lernos senfine multon el ĝi; sed ne praktikumu ĝin, ĉar ni Eŭropanoj ne posedas la bezonan staton por povi senpere ĝuste apliki tiujn metodojn".

La situacio fariĝas pli klara, se ni konsideras la homan memkonscion laŭ ĝia evoluo tra historiko*, supozeble kun tri principaj fazoj::

La fincelo de tia evoluo estas: atingi konscian unuecon. Por tio necesas ke la homo antaŭe liberigu sin el sia kosma ligiteco, iĝante ĉiam pli memstara kaj disvolvante sian mem-konscion. Rimedo en tiu evoluo estas atento por la materia mondo kaj racia esplorado; en tiu ĉi fazo troviĝas aktuale la okcidenta kulturo. La orienta kulturo kontraŭe postrestas en plifrua stadio de evoluo, staras spirite pli altnivele, sed plejparte restas nekonscia. Se ni Okcidentanoj senkritike transprenas la pensmanieron kaj meditadajn teknikojn de Orientanoj, ni trafas en grandan danĝeron plu ne suriri la vojon kondukantan al la estonteco (progreso), sed tiun kondukantan al la estinteco (regreso). Io simila okazas, kiam ni uzas t.n. 'spiritlarĝigajn' rimedojn kian *LSD*[5]; ankaŭ tiam ni refalas en praan konscistaton, eĉ se la apliko de tia drogo povas okaze esti valorplena en medicino.

La vojo antaŭen estas do: vastigo de la memkonscio, ekirante de la konscio pri si mem. Ĝi rezultas el kunfando de la du antaŭaj fazoj. En tiu perspektivo la interrilatoj inter Okcidento kaj Oriento povus iĝi fruktodonaj kaj gvidi la homaron al la necesa trabreĉo.

Al Monda Unueco

La aktuala mondo troviĝas en kriza fazo kaj staras antaŭ la granda problemo: kiel garantii pluvivadon al la homaro? Tion ni povos nur se ni lernos pensi kiel mondcivitanoj, super ĉiu striktnacia kadro, super la oponigo *kapitalismo–komunismo*, super la malakordo inter orienta kaj okcidenta pensadoj, konsciante ke ni ĉiuj formas parton de unu sama mondo. Ni ja havas neniun alian elekteblecon ol tiun inter **unu** mondo kaj **neniu** mondo...

Tia mondunuiĝo vidatis de eminentaj saĝuloj — Teilhard DE CHARDIN, Şri AWROBINDO, Oliver REISER — kiel la sekvonta paŝo en nia evoluo, dum astrologoj siaflanke konektas ĝin kun la proksimiĝanta Erao de la Amforo. Ĝi signifos vastigo kaj syntezo* sur multaj terenoj: intelekte, mense, religie,

socie, kulture.

Tiele Oriento kiel Okcidento povus kompletigi unu la alian, kaj la syntezo* inter ambaŭ permesus eliri la aktualan sakstrateton, malfermante vojon al nova, vivebla mondo, al tutplaneda civilizo.

(Tradukita el nederlanda artikolo de Sef Kicken en *Makrobiotiek der Lage Landen*, 1977/13: "Oosterse en Westerse Wegen naar Waarheid")

DEKSTRA CERBO MALJUNIĜAS PLI RAPIDE

La dekstra hemisfero de nia cerbo montriĝis pli rapide maljuniĝi kaj kadukiĝi ol la maldekstra, laŭ informoj de R. JOHNSON plus kolegoj en la Universitato de Havajo. Kun sia esplorgrupo li venis al tiu ĉi konkludo post eksperimentoj, kiuj komparis la cerboduonajn diferencojn en mezaĝaj ĝis altaĝaj homoj.

La eksperimentantoj aplikis provojn pri tiel nomata 'diĥotoma'[6] aŭskultado' por kompari la relativan kapablon de ĉiu duonsfero prilabori parolajn informojn. La provo ampleksis aŭskultadon far'de la subjektoj per aparta aŭskultilo por ĉiu orelo. Ili aŭdis seriojn de du-, tri-, kaj kvarciferaj nombroj jen unuflanke jen aliflanke. Post ĉiu paro de malsamaj nombroj, la partoprenantoj havis 15 sekundojn por ripeti la donitaĵojn. Oni aŭdigis nombrojn kun entute 90 ciferoj.

Pro rezulto de pli antaŭaj eksperimentoj la riserĉantoj[7] espektis[8] ke la partoprenantoj memorus pli bone la nombrojn aŭdigitajn tra la dekstra orelo, kiun kontrolas la parole lerta, kutime reganta maldekstra parto de la cerbo.

Kvankam tiu espekto* konfirmiĝis, vera signifo de la eksperimentoj elvenis nur kiam JOHNSON kaj kunlaborantaro dividis la 73 subjektojn en tri grupojn surbaze de ties aĝo, kaj interkomparis la kapablojn de tiuj grupoj. Dum la dekstrorela (maldekstra-hemisfera) memorkapablo restis proksimume egala en ĉiuj tri grupoj, la maldekstrorela (dekstra-hemisfera) memorkapablo signifplene malkreskis kun la aĝo:: La plej juna grupo ĝuste memoris meznombre 63 el la 90 ciferoj; la mezaĝa nur 52; kaj la plej maljuna grupo 34.

Estas interese noti ke freŝdataj studoj pri sonĝado liveris du pliajn malkovrojn indikantajn ke la dekstra duono pli rapide malfortiĝas kun la aĝo. Unue, esploristoj observis ke tiu cerboparto fariĝas pli aktiva kaj eĉ superrega dum t.n. R.O.M.-dormado[9]. Due, oni konstatis ke la kvanto da R.O.M.-dormo malkreskas kune kun la aĝo. Konsekvence, tiuj ĉi du trovaĵoj kune aldoniĝas al la pli konvinka konstato de JOHNSON pri laŭaĝa malkreskado de la dekstra hemisfero.

Krome, lia esplorkolektivo trovis signifan diferencon inter la kapabloj de ambaŭ oreloj/cerbopartoj laŭ **sekso** de la subjektoj, senrigarde ties aĝon. Dum viroj sukcesis memori ciferojn prezentitajn al la dekstra orelo per rilatumo de du kontraŭ unu (63 kontraŭ 38) kompare al ciferoj prezentitaj al la maldekstra orelo, ĉe virinoj la sukceso estis praktike egala por ambaŭ oreloj (63 kontraŭ 63). Tiu ĉi laŭseksa diferenco kondukis la riserĉantojn* al konkludo ke parola komprenado samkiel ceteraj cerbokapabloj "ne estas tiom hemisfere specialigita en virinoj kiel en viroj".

Adreso de la esploristaro: Dept. of Psychology, University of Hawaii, Honolulu, HI 98195.

(Tradukita el la anglalingva periodaĵo *Perspective on Consciousness and Psi Research*, Februaro 1980).

MALDEKSTRA-MANECO ASOCIIGITA AL KREOKAPABLO

Antaŭnelonga eksperimento indikis ke maldekstramanuloj posedas ioman avantaĝon super dekstramanuloj koncerne artajn kaj spacostrukturajn taskojn. Ĉe unu elprovo en 1974, la riserĉantoj* malkovris ke la pocento da 'maldekstraj' studentoj en iu arkitekta altlernejo estis duoblo de la usona nacia meznombro. Plie, la proporcio favore al 'maldekstraj' anoj de la instruistaro estis preskaŭ kvaroble la nombro atendata en normala personaro. Pli freŝdate farita studo demonstras ke ankaŭ inter altlerneja studentaro la maldekstra-manuloj rimarkinde tendencas al artobranĉoj.

Kvankam la maneco per si mem ne ĉiam montriĝas esti fidinda indikilo pri koncerna cerboparta superregado — kaj eĉ kvankam oni ĝenerale kredas ke ĉe dekstra-manuloj regas la maldekstra hemisfero, kaj inverse — la diritaj esploroj, ligante maldekstramanecon al spacostrukturaj kapabloj, tamen konjektigas la ekziston de intima rilato inter 'maldekstreco' kaj la jam firme dokumentitaj funkcioj en la kutime subigata dekstra cerboduono. Kaj ĉar la dekstra hemisfero tiel estas asociigita al kreaj kapabloj, la riserĉantoj* konkludas ke maldekstra-manecaj homoj devas ĝenerale posedi kvante kaj kvalite notinde pli grandajn kreokapablojn ol dekstra-manecaj homoj...

En alia elprovo, ĉe la *Mount Union College*, ankaŭ en Usono, oni aplikis konvenan teston al 30 tiel ĉi flankemaj kaj 30 aliel flankemaj studentoj. Por eltrovi ĉu estiĝas diferencoj konekte kun pliaĝiĝo, oni dividis ilin en tri laŭaĝe malsamajn grupojn de po 10 lernantoj. Rezulto estis ke 'maldekstruloj' superas per kreokapablo en **ĉiu ajn** aĝo. La diferenco ŝajnas eĉ fariĝi pli neta kun kreskanta aĝo. La koncerna testo mezuris kvar aspektojn de kreemo: **fleksebleco** (t.e. la kapablo produkti multvariajn ideojn kaj salti de unu ideo al sekvanta), **flueco** (t.e. la aperorapido de novaj ideoj), **originaleco** (kiu figuras la kapablon produkti vere freŝnovajn ideojn), **rafiniteco** (kiu indikas la kapablon disvolvi, plenumi, fajnigi iun ideon).

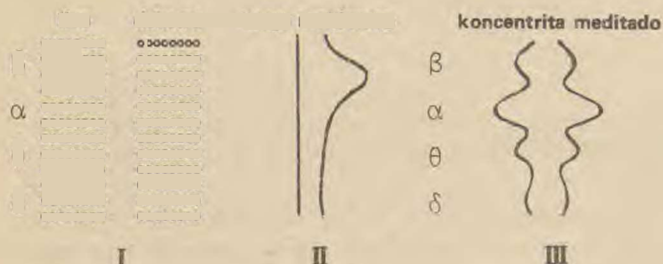
Kvankam 'maldekstruloj' montriĝis pli dotitaj en ĉiuj kvar aspektoj, ili elstaris precipe en la lastaj du formoj. La riserĉantoj* sekve konkludas: "La rezultatoj de tiu ĉi pilot-esploro indikas ke dekstramanemaj personoj povas percepti holismajn[10] eblecojn kiuj eskapus la atenton de dekstramanemaj personoj".

(Tradukita laŭ *Journal of Psychology*, 1980/104, USA)

NOVIGO EN CERBO-ONDA ESPLORADO

Nova bioretrokupla* aparato portebla, nomata 'EEG[11]-Mensospegulo', povus signifi gravan turnopunkton en scienca pristudado de cerbaj ondoj kaj de modifitaj konsciostatoj. La ege sentema Mensospegulo kapablas ja distingi 12 malsamajn frekvencojn en la homcerba elektromagneteco, inklude de la jam intense studataj klasikaj Beta-, Alfa-, Teta-, kaj Delta-frekvencoj. Ĉiujn oni povas aperigi grafikforme sur du semjofanaj[12] paneloj, po unu por la dekstra kaj maldekstra cerboduonoj, kio ebligas al riserĉantoj* akiri per-vida superrigardo de la individuaj hemisferaj aktivecoj.

Ĉiu panelo do posedas 12 vicojn de kolorlumaj lampetoj laŭ skemo (I). Pluraj diskretaj[13] konsciostatoj estas jam registritaj per ĝi, fare de la inventinto C. Maxwell Cade, fama brita aŭtoritatulo pri bioretrokuplado. Du el tiaj, nome la stato (II) de normala svaga maldormo[14] kaj la stato (III) de koncentrita meditado, estas figurigataj ĉi-sube:

Rimarku la simetrecon* de la meditada figuro, kiu demonstras ekvilibran aktivecon en ambaŭ cerboduonoj. Ĝi spegulas ankaŭ la produktadon de Alfa-plus Beta-ondoj, dum la stato de nekoncentriteco spegulas netan superregon de la pli rapida sed terapeŭtike malpli efika Beta-ondo en la dekstra hemisfero, sidejo de racia rezonado.

Amatora interesiĝanto sendube trovos la prezon de Mensospegulo tro pinta, sed profesiaj terapeŭtoj okupataj per meditadaj kaj bioretrokuplaj kuracmetodoj, samkiel esploristoj sur la tereno de parapsikologiko* kaj de modifitaj konsciostatoj, ne lasos fortimigi sin de tiu ĉi alloga elektronika instrumento. Por pliaj informoj oni skribu al la fabrikistoj: AUDIO Ltd., 26 Wendall Road, London W12 9RT, GB.

[Tradukita el *Perspective on Consciousness and Psi-Research*, 1980/9, publicata de A.R.E., P.O.Box 595, Virginia Beach, VA 23451, Usono.]

HELPOPETO

Sinjoro M. Labjohn (Language Communication Centre, P.M.B. 1007, EPE Lagos State, Niĝerio) pledis en Aprilo de tiu ĉi jaro antaŭ la ĝenerala asembleo de O.A.U. (Organizo de Afrika Unio) por enkonduki Esperanton kiel komunan lingvon de ĉiuj nigrulafrikaj ŝtatoj. Krome, tiu ĉi niĝeria parlamentano faras kampanjon cele al akceptigo de Esperanto kiel ŝtata lingvo de Niĝerio, por solvi ties internan multlingvecon. Li petas konkretan helpon de esperantistoj por ekirigi la instruadon en sia lando.

FI-KRITIKANTO

vi sidas sur la bremso !

Kiam mi komencis pensi pri la ĉi supra slogano, mi bedaŭrinde konstatis, ke ankaŭ mi mem ofte estas fikritikanto. Ja, la granda plimulto de la homoj, kiujn mi konas, de tempo al tempo estas fikritikantoj. Sed, mi konsciiĝis: per niaj kritikoj, kalumnioj, klaĉoj... ni precipe esprimas nian propran nekompetentecon psike digesti neatenditajn aŭ postulemajn situaciojn. De stultulo ni ne atendas saĝajn dirajojn, de mallertulo ni ne atendas inĝeniajn riparojn... kaj ĝenerale ni do ne kritikaĉe insultas ilin pro iliaj stulteco, mallerteco ktp. Sed akrajn kritikojn ni kutime pafas al la homoj kun kiuj ni multe laboras. Ĝuste pro aŭ malgraŭ tiu ofta kunagado, ni daŭre subtaksas ilian pretecon fari ion, kion ni ŝatus ke ili faru. Kaj tuj kiam ni konstatas nian eraron, ni emas kulpigi ne nin mem, sed la aliulojn! Fikritiko estas ja nur esprimo de nia persona dezirego esti prava kaj bona, kaj por tion atingi ni senkonscie fuŝas nian juĝokapablon pri aliaj homoj. Eble ni pliboniĝos, se ni ofte meditos pri tio, ke fikritikado plej multe bremsas... nin mem! *I.D.*

---

* Steleto signas ne-fundamentan terminon.

1. **syntezo*** — Anst. PIV: sintezo. El normradiko *syn·* (kun) (duon') kaj universala radiko *sfer'* (glob', pilk').
2. **I Tsiŋ** (aŭ **Ji Kiŋ**) — Ĉina orakolo en kiu oni, laŭ ajna hazardoprocedo, ekz. ĵetkuboj, desegnas 'heksagramajn' lini-figurojn (similajn al la flago de Koreijo), kun antaŭdira valoro. En la okcidenta mondo oni faras tian orakolon prefere per hazarda aranĝado de ludokartoj. Laŭvorta traduko: «Libro de Ŝanĝiĝo»
3. **bioretrokuplo*** — Reenigo de impulso en biologikan* sistemon, precipe reenkonduko de cerbosignaloj en tiun cerbon, cele al plifortigo de la memkontrolo. Angle: *biofeedback*.
4. **Transcendiga Meditado** (mall. TM) — Samtempe metodo kaj movado, fondita de Maharişi Mahęş Jǫgi en 1958. Per jogospecaj malstreĉigaj ekzercoj kaj serena pripensado ĝi celas igi precipe trostreĉitajn Okcidentulojn pli kontentaj, ekvilibraj, kaj kreemaj. Ĝi ricevis multe da scienca esplorado pro ĝiaj mirigaj mensaj rezultatoj. Bedaŭrinde, la kaŝaj hindismaj gvido-principoj, kiuj fontas en la Vedo-filozofiko* de ·Saŋkara, estas danĝeraj por Kristanismo, ĉar ili — post atingo de pli supera inicia stadio — kondukas la adepton al kompleta malagnosko de Jesuo kiel 'Filo de Dio'. Precipe la plejsekreta 'mantro' (meditadoformulo), kiun ĉiu novico individue ricevas de sia instruanto, kaj kiu funkcias kiel solena ĵuro, iom post iom fariĝas nerompebla psika ligilo katenanta la adepton de TM al sia movado.
5. **LADA*** — lizergacido-dyetylamido* laŭ svis-germana originalo *LSD* (*Lysergsäure-Diäthylamid*).
6. **diĥotoma** — Anst. PIV: dikotoma. El normradikoj *diĥ·* (dis) kaj *tom·* (part'). Duparta, disparta.
7. **riserĉi*** — Esploradi kaj elprovadi por fari novan inventon, malkovron. Angle: *research*.
8. **espekti*** — Atendi ion en la espero aŭ konvinko ke ĝi realiĝos. Anst. PIV: ekspekto.
9. **R.O.M.** — «Rapidaj Okul-Moviĝoj»: plej profunda fazo de la dormado, kiu tiele indikas ke la dormanto sonĝas. Angle: *REM* (*Rapid Eye Movements*).
10. **holisma*** — Prenita en sia tridimensia kompleteco. El normradiko *hol·* (ĉiom, tut') plus universala sufikso -ISM.
11. **E.E.G.** — elektro-encefalografo. Angle: *EEG Mind Mirror*.
12. **semjofana*** — Simbolvidiga. El normradikoj *semj·* (simbol') kaj *fan·* (aperig'). Angle: *display*.
13. **diskreta** — Malkontinua (= PIV/4).
14. **svaga maldormo** — Angle: *untrained waking state*.